

Civilutskottets yttrande 2023/24:CU5y

Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2023

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet anmodade den 21 mars 2024 övriga utskott att yttra sig över regeringens skrivelse 2023/24:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2023 och eventuella följdmotioner. Ingen motion har väckts med anledning av skrivelsen.

I yttrandet redovisar civilutskottet de kommentarer som utskottets granskning av regeringens redogörelse för skrivelser inom utskottets beredningsområde ger anledning till. Utskottet lämnar vissa synpunkter på handläggningstiden för äldre tillkännagivanden som ännu inte är slutbehandlade. Utskottet har ingen annan uppfattning än regeringen när det gäller de tillkännagivanden som regeringen redovisar som slutbehandlade.

I yttrandet finns en avvikande mening (S, V, C, MP).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I skrivelsen lämnar regeringen en redovisning av de åtgärder som den vidtagit med anledning av de riksdagsbeslut som meddelats i riksdagens skrivelser till regeringen. Redovisningen avser huvudsakligen åtgärder under tiden den 1 januari–31 december 2023. Dessutom lämnar regeringen vissa uppgifter om antalet gällande författningar.

Utskottets ställningstagande

Civilutskottets granskning av regeringens redogörelse för skrivelser inom utskottets beredningsområde ger anledning till följande kommentarer från utskottets sida.

Utskottet konstaterar att det bland de tillkännagivanden som regeringen redovisar som inte slutbehandlade fortfarande finns ett antal äldre tillkännagivanden. I likhet med tidigare år vill utskottet därför understryka vikten av att regeringen anstränger sig för att undvika onödig tidsåtgång i sin behandling av riksdagens skrivelser. Som konstitutionsutskottet uttalat borde det höra till undantagen att tillkännagivanden inte kan slutredovisas inom två till tre år (bet. 2005/06:KU34 s. 19). På civilutskottets beredningsområde finns det 20 tillkännagivanden som beslutades av riksdagen före riksmötet 2021/22 och som inte har slutredovisats. Utskottet utgår från att regeringen nu prioriterar att tillgodose dessa tillkännagivanden. Även om handläggningstiden i varje enskilt fall givetvis beror på tillkännagivandets innehåll och de beredningsåtgärder som krävs, anser utskottet att många av dessa äldre tillkännagivanden rimligen bör vara slutbehandlade under denna valperiod.

Utskottet noterar att det äldsta tillkännagivandet nu är nio år gammalt. Det gäller tillkännagivandet om tillgänglighetskrav för studentbostäder (bet. 2014/15:CU10, rskr. 2014/15:180). Utskottet, som utgår från att regeringen prioriterar frågan, anser att det är positivt att Boverket har fått ett uppdrag som ligger i linje med tillkännagivandet.

Som utskottet tidigare betonat är det viktigt att regeringen är utförlig i sina redogörelser för vidtagna, pågående och planerade åtgärder. Som konstitutionsutskottet upprepade gånger har uttalat ger sådana redogörelser riksdagen en möjlighet att reagera på regeringens åtgärder med anledning av tillkännagivanden (bet. 2022/23:KU21 s. 25). Utskottet noterar att regeringen i vissa redovisningar anger tydligt när tillkännagivandet kan beräknas vara slutbehandlat, t.ex. genom att ange tidpunkten för en planerad proposition. Detta är positivt. I andra redovisningar saknas dock en tydlig bedömning av när tillkännagivandet beräknas vara slutbehandlat. Det gäller t.ex. tillkännagivandet om en utvärdering av det utvidgade straffansvar som infördes 2010 för sjöfylleri (bet. 2017/18:CU2, rskr. 2017/18:34). Utskottet vill därför

upprepa vad det anförde i fjol, nämligen att utskottet förväntar sig att regeringen i kommande skrivelser på ett tydligt sätt redovisar sin bedömning av när de äldsta tillkännagivandena kan beräknas vara slutbehandlade (yttr. 2022/23:CU1y).

När det gäller de tillkännagivanden som regeringen redovisar som slutbehandlade vill utskottet anföra följande.

En förutsättning för att regeringen ska kunna vara tydlig i sin redovisning av hur ett tillkännagivande har behandlats är att tillkännagivandet från riksdagen är tydligt. Som konstitutionsutskottet har framhållit bör det som begärs i tillkännagivandet därför uttryckligen framgå av utskottets ställningstagande även om utskottet föreslår att en motion helt ska bifallas (se bet. 2017/18:KU21 s. 44). När utskottet bedömer om regeringen har gjort det som utskottet och riksdagen har begärt i ett tillkännagivande utgår utskottet därför från det som anförs i det aktuella betänkandet under rubriken Utskottets ställningstagande.

I punkt Ju 88 i regeringens skrivelse (s. 110) redovisas riksdagens tillkännagivande om utmättningsförbudet i förhållande till brottsoffer som slutbehandlat genom att regeringen har gett en utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om reglerna om förbud mot utmätning av skadestånd ska ändras för att i större utsträckning möjliggöra utmätning till förmån för brottsoffer (dir. 2023:94). I det aktuella ärendet anförde utskottet följande i sitt ställningstagande, vilket riksdagen ställde sig bakom och tillkännagav för regeringen (bet. 2021/22:CU7 punkt 3, rskr. 2021/22:158):

Vidare konstaterar utskottet att utredningen inte har tittat närmare på frågan om huruvida utmättningsförbudet bör inskränkas i förhållande till brottsoffer även när det gäller andra former av skadestånd än frihetsberövandeersättning. Utredningen hänvisar i den delen till att eventuella förändringar bör föregås av en mer allmän översyn av utskökningsbalkens olika bestämmelser om undantag från utmätning. Utskottet anser att regeringen bör ta initiativ till en sådan översyn.

Det som har anförts ovan bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Detta innebär bifall till motionsyrkandena om utmättningsförbudet i förhållande till brottsoffer. Däremot finner utskottet inte skäl att föreslå något initiativ med anledning av motionsförslaget om utmättningsförbudet i förhållande till övriga borgenärer.

Utskottet kan konstatera att utskottet och riksdagen i detta fall i tillkännagivandet begärde att regeringen skulle ta initiativ till en översyn. Regeringen har nu tillsatt en utredning i linje med denna begäran. Därmed är tillkännagivandet tillgodosett och kan anses slutbehandlat (se bet. 2016/17:KU21 s. 38).

I punkt Ju 111 i regeringens skrivelse (s. 140) redovisas riksdagens tillkännagivande om utbetalning av skadestånd till brottsoffer som slutbehandlat genom att regeringen har gett en utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om brottsoffer ska ha rätt till brottsskadeersättning redan när en dom på skadestånd får laga kraft (dir. 2023:94). I det aktuella ärendet anförde utskottet

följande, vilket riksdagen ställde sig bakom och tillkännagav för regeringen (bet. 2021/22:CU20 punkt 6, rskr. 2021/22:326):

Genom de lagförslag som civilutskottet tidigare i betänkandet ställt sig bakom utvidgas brottsoffers rätt till skadestånd och möjlighet att få ut sådan ersättning. Detta är positivt. För att stärka brottsoffers ställning reellt krävs det dock att samtliga led i ersättningssystemet fungerar. Även det sista ledet i detta system – utbetalningen av ersättningen – måste alltså fungera på ett effektivt sätt. Civilutskottet konstaterar att den nuvarande ordningen för utbetalning av skadestånd innebär att ett brottsoffer kan behöva göra flera ansökningar hos olika instanser för att få ut den ersättning som han eller hon har rätt till enligt domstolens avgörande. Det är inte rimligt att brottsoffer måste lägga ned tid och kraft på att göra sin självklara rätt gällande. Som redovisas ovan riktade riksdagen därför våren 2021, på justitieutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om effektivare hantering av ersättning till brottsoffer. Tillkännagivandet innebär att regeringen bör låta utreda en ordning där staten går in och förskotterar det ersättningsbelopp som fastställts av domstolen i samband med att domen vinner laga kraft. Justitieutskottet anser i sitt yttrande, med anledning av de nu aktuella motionerna, att regeringen snarast bör tillsätta en utredning i enlighet med tillkännagivandet. Civilutskottet har inte någon annan uppfattning.

Regeringen bör därför snarast tillsätta en utredning i enlighet med 2021 års tillkännagivande om effektivare utbetalning av ersättning till brottsoffer genom statens försorg. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Utskottet kan konstatera att utskottet och riksdagen i detta fall i tillkännagivandet begärde att regeringen skulle tillsätta en utredning. Regeringen har nu tillsatt en utredning i linje med denna begäran. Därmed är tillkännagivandet tillgodosett och kan anses slutbehandlat (se bet. 2016/17:KU21 s. 38).

Utskottet har inte heller i övrigt någon annan uppfattning än regeringen när det gäller de tillkännagivanden som regeringen har redovisat som slutbehandlade.

Stockholm den 2 maj 2024

På civilutskottets vägnar

Malcolm Momodou Jallow

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Malcolm Momodou Jallow (V), Mikael Eskilander (SD), Jennie Nilsson (S), David Josefsson (M), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Lars Beckman (M), Denis Begic (S), Martin Westmont (SD), Anna-Belle Strömberg (S), Ellen Juntti (M), Larry Söder (KD), Alireza Akhondi (C), Björn Tidland (SD), Katarina Luhr (MP), Gulan Avci (L) och Patrik Jönsson (SD).

Avvikande mening

Riksdagens skrivelser till regeringen — åtgärder under 2023 (S, V, C, MP)

Malcolm Momodou Jallow (V), Jennie Nilsson (S), Leif Nysmed (S), Laila Naraghi (S), Denis Begic (S), Anna-Belle Strömberg (S), Alireza Akhondi (C) och Katarina Luhr (MP) anför:

Vi instämmer i det som utskottet anför om vikten av att regeringen anstränger sig för att undvika onödig tidsåtgång i sin behandling av riksdagens skrivelser, och att det är viktigt att regeringen är utförlig i sina redogörelser för vidtagna, pågående och planerade åtgärder.

Vi gör dock en annan bedömning än utskottet när det gäller två av de tillkännagivanden som regeringen redovisar som slutbehandlade. I den delen vill vi anförda följande.

I punkt Ju 88 i regeringens skrivelse (s. 110) redovisas riksdagens tillkännagivande om utmätningsförbudet i förhållande till brottsoffer som slutbehandlat genom att regeringen har gett en utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om reglerna om förbud mot utmätning av skadestånd ska ändras för att i större utsträckning möjliggöra utmätning till förmån för brottsoffer (dir. 2023:94).

I det aktuella ärendet konstaterade utskottet att Utredningen om stärkt rätt till skadestånd för brottsoffer inte hade tittat närmare på frågan om huruvida utmätningsförbudet bör inskränkas i förhållande till brottsoffer även när det gäller andra former av skadestånd än frihetsberövandeersättning. Utskottet ansåg att regeringen borde ta initiativ till en sådan översyn. Det angavs vidare att det som utskottet anförde innebar bifall till samtliga motionsyrkanden under den aktuella förslagspunkten. Riksdagen biföll utskottets förslag till beslut (bet. 2021/22:CU7 punkt 3, rskr. 2021/22:158).

I utskottets förslag till riksdagsbeslut, som kammaren alltså biföll, bokfördes samtliga motionsyrkanden som bifallna. Vi noterar att det bland dessa yrkanden fanns ett yrkande om att ändra lagstiftningen, se motion 2021/22:3635 av Niklas Wykman m.fl. (M) yrkande 6. Eftersom riksdagsbeslutet i detta fall således omfattade mer än en begäran om att tillsätta en utredning är den åtgärd som regeringen har vidtagit konstitutionellt sett inte tillräcklig för att tillgodose allt som utskottet och riksdagen efterfrågade i tillkännagivandet.

Av det som konstitutionsutskottet uttalat (bet. 2017/18:KU21) följer att civilutskottet i sitt ställningstagande även bör ta in det som står i det tillstyrkta motionsyrkandet. Strikt formellt kan man nog argumentera för en annan uppfattning (jfr med behandlingen av propositioner och motioner med skarpa förslag), men det blir att frånga den parlamentariska praxis som kan sägas ha etablerats efter konstitutionsutskottets olika uttalanden om hanteringen av

tillkännagivanden. Vi menar alltså – med grund i de av riksdagen tillstyrkta motionsyrkandena – att riksdagens tillkännagivande inte kan anses slutbehandlat. Med hänsyn till det anförda bör tillkännagivandet enligt vår mening inte stå som slutbehandlat utan som öppet.

Samma sak gäller punkt Ju 111 i regeringens skrivelse (s. 140). Där redovisas riksdagens tillkännagivande om utbetalning av skadestånd till brottsoffer som slutbehandlat genom att regeringen har gett en utredare i uppdrag att bl.a. ta ställning till om brottsoffer ska ha rätt till brottsskadeersättning redan när en dom på skadestånd får laga kraft (dir. 2023:94).

I det aktuella ärendet anförde utskottet att regeringen snarast borde tillsätta en utredning i enlighet med ett tillkännagivande som riksdagen, på förslag av justitieutskottet, hade riktat till regeringen under våren 2021. Riksdagen biföll utskottets förslag till beslut (bet. 2021/22:CU20 punkt 6, rskr. 2021/22:326).

I utskottets förslag till riksdagsbeslut, som kammaren alltså biföll, bokfördes samtliga motionsyrkanden som bifallna. Vi noterar att det bland dessa yrkanden fanns ett yrkande om ändring av skadestandsreglerna så att staten betalar ut skadestånd direkt till brottsoffret vid lagakraftvunnen dom, se motion 2021/22:4627 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 1. Eftersom riksdagsbeslutet i detta fall således omfattade mer än en begäran om att tillsätta en utredning är den åtgärd som regeringen har vidtagit konstitutionellt sett inte tillräcklig för att tillgodose allt som utskottet och riksdagen efterfrågade i tillkännagivandet. Med hänsyn till det anförda bör tillkännagivandet enligt vår mening inte stå som slutbehandlat utan som öppet.

Därutöver bör noteras att som konstitutionsutskottet har uttalat är regeringen oförhindrad att använda sig av hela motionstexten för att få en mer fullödlig förståelse av de överväganden som föranlett ett tillkännagivande.